

افق های نوین در توامندسازی و توسعه پایدار معماری، عمران، کردگری، ارزشی و محظوظیت شهری و روستایی

۹ مرداد ۱۳۹۳

سازمان اقتصاد اجتماعی و محیط‌زیست

سازمان امنیت ملی

سازمان جنگل‌گردی و آبخیزداری اسلامی

سازمان بهداشت

سازمان آموزش و پرورش

سازمان علم و تکنولوژی اسلامی

پکیج سلامتی اسلامی

ارزیابان محیط زیست همتا

نگرشی بر رویکرد جدید استراتژی توسعه شهری (CDS) در فرآیند برنامه ریزی شهری ایران

فرزانه حقیقت^{۱*}، وحید محمودیان^۲، سکینه چیتگر^۳

فرزانه حقیقت: دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، پیام نور بوئین زهرا، ایران
09126827818haghigat_farzane@yahoo.com

وحید محمودیان^۲: دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد رشت، ایران
Mahmoudian.vahid@gmail.com

سکینه چیتگر: دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه پیام نور مرکز بوئین زهرا

Maryam_chitgar2000@yahoo.com

چکیده

در دهه های اخیر مکاتب و پارادایم های متعددی در حوزه ادبیات شهری شکل گرفته اند که برخی از آنها تأثیرات عمیقی بر فضاهای شهری نهاده اند، در این رویکرد «استراتژی توسعه شهری» (CDS) که یکی از مهم ترین و بحث انگیزترین آنها محسوب شده و در چند سال اخیر نیز توجه بسیاری از محافل علمی- حرفه ای ایران را نیز به خود معطوف کرده است.

ویژگی اصلی برنامه ریزی شهری در ایران از زمان شروع برنامه ریزی به مفهوم امروزی آن، رویکرد بالا به پایین آن می باشد. در این رویکرد، برنامه ریزی بیش از اتکا به نیازها، اهداف و خواسته های شهروندان و امکانات شهر بر سیاست های دولت مرکزی استوار است، و به عنوان سندی غیر قابل تغییر طبق نظریات دولت مرکزی تهییه و اجرا به مسئلان شهری ابلاغ می شود، مسئلان برنامه ریزی شهری راه های گوناگونی را برای مشارکت مردم در امور شهری تجربه کرده اند که به دلیل همان ویژگی بالا به پایین با شکست مواجه شده اند.

طرح استراتژی توسعه شهری، رویکردی راهبردی است که هم اکنون در بسیاری از کشورهای در حال توسعه با استقبال مواجه شده است. در حالی که طرحهای جامع و تفضیلی که سند توسعه شهر در کشور ما محسوب می شوند، بیشتر نقش بازدارنده داشته و نقش هدایت کنندگی آنها بسیار کمرنگ است، اما طرحهای استراتژیک می تواند شهرداریها و نهادهای مردمی را از حالت انفعال بیرون آورده و به آنها نقشی فعال و هدفمند در شهر بهبود کیفیت زندگی و توسعه شهر اعطا نماید. در حقیقت CDS به عنوان ابزاری تلقی می شود که ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی شهری را به مثابه اصلی ترین هدف اصلی نشانه گرفته است. از دلایل اصلی شکل گیری روند حاضر، می توان به عدم توجه و کاربرد روش ها و نگرشهای جدید در حوزه برنامه

افق های نوین در توامندسازی و توسعه پایدار معماری، عمران، کردگری، ارزشی و محظوظیت شهری و روستایی

۹ مرداد ۱۳۹۳

ریزی شهری نظری راهبرد توسعه شهری اشاره کرد. مقاله حاضر سعی بر آن دارد تا ضمن بررسی و چالش های فراروی برنامه ریزی شهری در ایران، به جایگاه رهیافت CDS در این مقوله و نقش آن در انتظام فضایی شهرها بپردازد.

کلید واژه ها: استراتژی توسعه شهری (CDS)، برنامه ریزی شهری، طرح جامع، کیفیت زندگی شهری، شهرهای ایران.

مقدمه

شهرها به مثابه بزرگ ترین سکونتگاه انسانی، افزون بر مرکزیت تولید، توزیع و مصرف کالاهای خدمات، مهم ترین بازیگران و نیروهای شکل دهنده جریان های جمعیتی، روندهای اقتصادی- اجتماعی در تمدن های بشری نیز محسوب می شوند و به تعبیر گوردن چایلد، سرنوشت و آینده تمدن های انسانی نه در میان ستارگان که در شهرها رقم خواهند خورد، شهرهای کنونی به عنوان محصولان انقلای صنعتی از ابعاد مختلف اقتصادی- اجتماعی و آرایش فضایی دارند که این مقوله نیز در گرو اشراف بر دانش های نو بنيان برنامه ریزی شهری است . از اين رو برنامه ریزی و تحلیل جامع رویکردهای مختلف برنامه ریزی شهری در راستای ساهاندهی و انتظام فضای شهری و مدیریت فرآيند توسعه شهری از اهمیت انکارناپذی برخوردار است.

اکثر متخصصان برنامه ریزی و مسایل شهری در کشورمان (طالب و عنبری، 1385: 189؛ شیعه، 1382: 41؛ مجتهد زاده، 1382: 94؛ شهربازی، 1386: نوریان و رضایی، 1385: 37 و...). یکی از دلایل اصلی ناکامی طرح های شهری و برنامه ریزی ها در کشور را عدم مشارکت فعال مردم در برنامه ریزی ها و حاکمیت دولت در همه شئون نظام برنامه ریزی می دانند.

بی شک مؤلفه های جمعیتی شهرها از مهم ترین ابعاد فرایند برنامه ریزی شهری محسوب می شوند، اما بررسی و مرور داده های کلی آن در سطح جهانی، حاکی از شرایط نامطلوب جمعیت شهرهای است. بر اساس آمارهای جمعیتی مرکز سرشماری، جمعیت جهان در ماه مه 2009 میلادی به عدد 6666666666 رسید و این رقم فقط با گذشت چند ماه در ابتدای سال 2010 به بیش از 6/7 میلیارد نفر رسید (Word POPCloc, 2009). با آنکه با چنین روندی پیش بینی می شود که در خلال سال های 25- 2007 جمعیت شهرهای دنیا هر ساله با 56 میلیون نفر افزایش روپرورد شود اما 53 میلیون نفر از این رقم با نرخ رشد 2/27 درصد متعلق به کشورهای جهان سوم و تنها 3 میلیون نفر آن با نرخ رشد 49/ درصد، متعلق به کشورهای توسعه یافته خواهد بود (UN Habitat, 2009, p:5). این در حالی است که در سال 2008 برای نخستین بار در تاریخ سیاره زمین، نسبت ساکنان شهرها به مناطق روستایی به بیش از 50 درصد رسید و پیش بینی ها- بر اساس روند کنونی- حکایت از آن دارند که این رقم در سال 2050 به بیش از 2060 به بیش از 81 درصد جمعیت دنیا خواهد رسید(Ibid, 2009, p:7). در مورد ایران آمار صندوق سازمان ملل متحده اعلام کرده است که در سال 2009، بیش از 69 درصد از جمعیت 74 میلیون و 196 هزار نفری ایران که در مناطق